

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI DEPREM KAYNAKLI AFETLERE YÖNELİK TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/4)

Deprem Sonrası Bulaşıcı Hastalık Kontrolü

(Bölge sağlık yöneticileri ve yerel yöneticiler için hazırlanmıştır)

Dünya Sağlık Örgütüne (DSÖ) göre afet; olağanüstü büyüklükte ve dış yardım gerektirecek şiddette oluşan ve ani gelişen bir olaydır. En önemli afet nedenlerinden biri olan depremlerin yol açtığı yıkımlar sonrası yerleşim yerindeki düzen ve sistemlerin bozulması enfeksiyon hastalıklarının görülme riskinin de artırmaktadır. Deprem sonrası görülen bulaşıcı hastalıkların yol açtığı salgınların bazıları aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Ülke	Yıl	Görülen Salgın Hastalık
Iran	2003	İshalli hastalık, ARI
El Salvador	2001	İshalli hastalık, ARI
Japonya	2011	İshalli hastalık (norovirus), influenza
Haiti	2010	Kolera
Pakistan	2005	İshalli hastalık, hepatitis A ve E, Solunum yolu enf., Kızamık, meningitis, tetanus

Afet sonrası ilk günlerde bulaşıcı hastalıkların sayısında artış beklenmez. Afet sonrası nüfusun yer değiştirmesi, temiz su ve sağlık hizmetine ulaşılmaması gibi nedenlerle enfeksiyon etkenlerine bağlı salgınlar görülebilir. Afet sonrasında yaşam şartlarının bozulması ve lojistik desteğin sağlanamaması da enfeksiyon hastalıkları ve salgın riskini artırmaktadır. Ayrıca kemirgen ve sivrisinek gibi vektörlerin yaşam alanlarının etkilenmesi ve bunlarla yapılan mücadelenin aksaması da bazı vektör kaynaklı hastalıkların görülmesine yol açabilmektedir. Ayrıca etkilenen sokak hayvanları da bazı bulaşıcı hastalıkların görülmesini etkileyebilmektedir.

Doğal afetler esnasında görülen enfeksiyonlar afetin olduğu ilk günler ve ilerleyen günlere göre değişiklikler göstermektedir.

Depremi takip eden dönem	
İlk 3-4 gün	Deri ve yumuşak doku enfeksiyonları
4 ile 30 gün arası	Solunum yolu enfeksiyonları, su ve gıda kaynaklı enfeksiyonlar, vektör kaynaklı enfeksiyonlar, yara enfeksiyonları
30 günden sonra (normale dönüş dönemi)	Vektör kaynaklı enfeksiyonlar; sıtma, leishmaniyazis, viral ensefalitler, Dengue ateşi, sarı humma, Batı Nil virüsü, kronik hastalıklar

Afet sonrası yapılan sürveyans çalışmaları afet sonrası enfeksiyonlara bağlı en sık ölüm nedenlerinin İshalli hastalıklar, akut solunum yolu enfeksiyonları (pnömoniler), kızamık ve sıtma olduğunu göstermektedir. Ancak doğal afetlerden etkilenen bölgede, o bölgede daha önce görülmeyen bulaşıcı hastalıkların görülmesinde risk düşüktür.

Bu doküman Dr. Kübra GÜNDÜZ CEBECİ ve Prof. Dr. Levent AKIN tarafından 09.02.2023 hazırlanmıştır.

Bu bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik vb ortamlarda kullanılması önerilmektedir: Gündüz Cebeci K, Akın L. Deprem Sonrası Bulaşıcı Hastalık Kontrolü. HÜTF Halk Sağlığı Anabilim Dalı Deprem Kaynaklı Afetlere Yönelik Toplum İçin Bilgilendirme Dizisi 2023/4.

[İnternet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/>

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI DEPREM KAYNAKLI AFETLERE YÖNELİK TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/4)

Büyük bir afet sonrasında hayatta kalanların enfeksiyona maruz kalma riski, enfeksiyon kontrol çalışmalarının aksamasından veya tamamen durmasından kaynaklanır. Afeti sonrası enfeksiyon riski, enfeksiyon kontrolü ve rutin sürveyans çalışmaları üç şekilde etkilenir:

- 1.Var olan bulaşın artması,
- 2.Toplumun duyarlılığındaki değişiklikler,
- 3.Sisteme yeni patojenlerin katılması.

Toplu yaşam alanlarında ve kamplarda bir arada yaşamaya bağlı olarak ortaya çıkan riskler; kişiler arasında yakın temas sonucu yetersiz havalanma ve uygunsuz hijyenik koşullardır. Bu koşullar; solunum, gastrointestinal ve cilt enfeksiyonlarına (skabies ve deri şarbonu) neden olur. Bu enfeksiyonların çoğu Staphylococcus aureus, Streptococcus pyogenes, norovirüs, adenovirüs ve skabies kaynaklıdır ve bu etkenler temas yoluyla özellikle barınma amacıyla oluşturulan kamplarda yayılabilir. Damlacık yoluyla yayılabilen enfeksiyonların başlıcaları; influenza, Mycoplasma pneumoniae, boğmaca, kızamıkçık, kabakulak, el-ayak ve ağız hastalığı, difteri ve çocuklarda menenjitdir. Akciğer tüberkülozu, kızamık ve suçiçeği ise etkilenen alanlarda hava yoluyla kolayca yayılabilir. Bu amaçla alınacak önlemler damlacık izolasyonuna yönelik olup (cerrahi maske takılması, ellerin yıkanması), mümkünse ve koşullar uygunsa aşılammış bireylerin aşılması (difteri, boğmaca, kızamık ve influenza için) veya kemoprofilaksi (meningokoksik menenjit, difteri ve boğmaca için) uygulanabilir.

Su kaynaklı enfeksiyonlar ve bunların salgınlarında en önemli faktörler depremlerde yer zeminindeki kırılmalar, su sistemine kirletici maddelerin ve enfeksiyon etkenlerinin karışmasıdır. Depremi takip eden günlerde hastaların ve temaslıların izlemi, özellikle kontamine su ve gıdalarla bulaşan hastalıklara yönelik enfeksiyon kontrol önlemleri alınmalıdır. Bu nedenle su ve besinler için yeterli hijyen şartları sağlanmalı, temiz su temini ve depolanması, dışkı ve atıkların uygun şekilde uzaklaştırılması, ellerin su ve sabunla yıkanması sağlanmalıdır.

Vektörler ve parazitlerle bulaşan enfeksiyonların en önemli nedenleri arasında bu tür canlıların buldukları yerlerin depremden etkilenmesine, atıkların toplanamamasına bağlı olarak kendilerine yeni üreme alanlarının oluşmasına ve bu tür canlılarla mücadele yöntemlerinin aksamasıdır. Bu vektörlerin depremedeler veya deprem bölgesinde bulunan çeşitli yardım ve kurtarma ekipleri ile temas sıklıklarının artması hastalıkların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Bu tür canlıların ve parazitlerin bölgesel dağılımı incelenmeli, vektörlerle buna göre mücadele edilmeli, bireyler vektörle bulaşan enfeksiyonlar ve kontrol önlemlerine yönelik bilgilendirilmelidir. Bu mücadele içinde kötü hijyen koşulları, yetersiz su, çöp ve atıkların bertaraf edilmesi önemli yer tutmaktadır.

Doğal afetlerde cinsel yolla bulaşan HIV, sifiliz, gonore, klamidya, herpes simpleks tip 2 gibi enfeksiyonlar ortaya çıkabilir. Bu konuda afet bölgesindeki halk bilgilendirilmeli, korunmaya yönelik önlemler alınmalıdır

Bu doküman Dr. Kübra GÜNDÜZ CEBECİ ve Prof. Dr. Levent AKIN tarafından 09.02.2023 hazırlanmıştır.

Bu bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik vb ortamlarda kullanılması önerilmektedir: Gündüz Cebeci K, Akın L. Deprem Sonrası Bulaşıcı Hastalık Kontrolü. HÜTF Halk Sağlığı Anabilim Dalı Deprem Kaynaklı Afetlere Yönelik Toplum İçin Bilgilendirme Dizisi 2023/4.

[Internet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/>

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI DEPREM KAYNAKLI AFETLERE YÖNELİK TOPLUM İÇİN BİLGİLENDİRME DİZİSİ (2023/4)

Kamp ve toplanma bölgelerinde enfeksiyon kontrolüne yönelik alınacak önlemler çok önemlidir. Yerleşim ve kamp bölgeleri enfeksiyon hastalıkları açısından risk taşıyan bölgelerden uzak olmalı, temiz suya kolay ulaşılabilen bir bölge seçilmeli, kişisel temizlik için sabun temin edilmelidir. Atıkların yok edilmesi, vektör kontrolü ve ölümlerin uygun şekilde gömülmesi sağlanmalıdır. Afete maruz kalan bireylere enfeksiyon bulaş yolları ve kontrol önlemleri anlatılmalıdır. Afet bölgesinde koşullara uygun veri (bilgi) toplama sistemi kurulmalı ve veriler analiz edilmelidir.

Özet

Afetlerde Alınması Gereken Enfeksiyon Kontrol Önlemleri

- Temiz su temini
- İyi sanitasyon (örneğin, dışkının ortadan kaldırılması)
- Katı atık yönetimi
- Su ve gıda hijyeni
- Beslenme ve takviyeler
- Aşılama
- Vektör kontrolü
- Kişisel hijyen (örneğin, el yıkama)
- Kişisel koruma
- Hasta izolasyonu
- Profilaktik tedaviler
- Yara/yaralanma bakımı
- Sağlık eğitimi
- Hastalık yönetimi/tedavisi ve/veya destekleyici bakım

Kaynaklar

1. Londesman L.Y. Public Health Management of Disaster The Preactice Guide. 2nd ed. New York: American Public Helath Association, 2005.
2. Güler Ç, Çobanoğlu Z. Afetler. 1. Ankara: Aydoğdu Ofset, 1994.
3. Kınıklı S, Cesur S. Afetlerde enfeksiyon kontrol önlemleri. Int J Cont Health Sci 2020; 1: 15-23.
4. Izumikawa K. Infection control after and during natural disaster. Acute Medicine & Surgery 2019; 6: 5-11.

Bu dokuman Dr. Kübra GÜNDÜZ CEBECİ ve Prof. Dr. Levent AKIN tarafından 09.02.2023 hazırlanmıştır.

Bu bilgilendirme notunun aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik vb ortamlarda kullanılması önerilmektedir: Gündüz Cebeci K, Akın L. Deprem Sonrası Bulaşıcı Hastalık Kontrolü. HÜTF Halk Sağlığı Anabilim Dalı Deprem Kaynaklı Afetlere Yönelik Toplum İçin Bilgilendirme Dizisi 2023/4.

[Internet] <http://www.halksagligi.hacettepe.edu.tr/>